

P R E D G O V O R

PRILOZI ZA ISTRAŽIVANJE HRVATSKE FILOZOFSKE BAŠTINE. ZADAĆA OVOGA POLUGODIŠNJAKA.

U međurepubličkom programu »Historija filozofije jugoslavenskih naroda«, Institut za filozofiju Sveučilišta u Zagrebu preuzeo je na sebe zadaću da u studijskim prilogima obrađuje teme iz hrvatske filozofske baštine kako bismo kao rezultat tih istraživanja mogli konačno sastaviti jedan pregled razvoja filozofske misli, što su sinovi ovoga naroda dijelom u svojoj domovini, a dijelom kao sudionici evropskih filozofskih dijaloga kroz stoljeća ostvarivali. Mnoga imena naših filozofskih pređa ušla su u strane enciklopedije i svjetske povijesti filozofije kao značajna polatinska imena razvoja evropske filozofske misli a da se i ne zna da su to sinovi hrvatskoga naroda. No, još je veći nedostatak — koji nam ne služi na čast! — da i mi sami vrlo malo znademo o tom integralnom dijelu našega kulturnog života i stvaralaštva, pa kada nam i izdavači evropske filozofske misli ponude da im dademo prikaz značenja naših filozofa, ne možemo tu zadaću izvršiti, jer ga nemamo, a niti je napisan na našem jeziku. Eto zbog toga nam je ovaj polugodišnjak, koji će nastojati i ispuniti tu nemalu a veoma značajnu prazninu, bio već davno potreban, a istraživački zadaci koji nas čekaju u slijedećim godinama veoma su opširni.

Već se prvi profesor filozofije na katedri obnovljenoga Filozofskog fakulteta (1874) Franjo Marković, u svom značajnom rektorskom govoru održanom pri instalaciji rektora 19. listopada 1881, a pod naslovom »Filozofijske struke pisci hrvatskoga roda s onkraj Uelebita u stoljećih XV. do XVIII.«, žalio na činjenicu nepoznavanja naše filozofske baštine, a u kojoj se krije toliko vrijednih i značajnih djela. Marković iscrpno nabrāja mnoga imena i djela naših starih mislilaca. Napose ističe, uz istraživačku zadaću tih povijesnih vrednota, potrebu da se ta uglavnom latinska djela prevedu na hrvatski jezik. Nastavljujući na tu misao on ističe: »Nu od sada nam, pošto ih izučimo i narodnim glasom oživimo, koristit će mnogo: s njimi ćemo upoznavati Platona, Aristotela i Plotina, s njimi krasno doba talijanske i u obće evropske renaissance, s njimi ćemo stupiti u uzvišeni hram umlja svjetskoga — ne doduše kao već domaći, nu premda kao kasne pridošlice, to bar s častnim putnim listom iz doba dušev-

noga preporoda Europe. Kako su stari dalmatinski poglavito dubrovački hrvatski pisci, kad su ovdje kod nas prije četrdesetak godina iz zaboravi iznašani na svijet, pobudjivali razvitak naše književnosti uobče, tako mogu poslužiti oni stari prekovalebitski filozofi za razvitak naše nove radnje u filozofskih naukah. Korist će s vremenom moći biti mnogovrsna, prema Millovim riečima u uvodu njegove slavne logike može se kazati: tko si je usvojio logiku misli, toga će biti i logika čina, a nema dvojbe, da samo onaj narod, koji si je stekao domovinu misli prisvojio si je čvrsto i svoju tvarnu domovinu.»

Marković nam tako namjenjuje mnogostruku zadaću: da upoznajemo, da prevodimo na hrvatski jezik s tada univerzalnoga latinskog jezika djela naših a istodobno svjetskih klasika i da povedemo tako brigu o povijesti naše filozofske kulturne prošlosti kako to započesmo prije 40 godina sa starom hrvatskom književnosti. A time ćemo se uklopiti u evropske filozofske dijaloge i danas s »časnim putnim listom«, a ne kao da smo tek danas počeli filozofski misliti. A da to ne zahtijevaju samo naši historiografi kulture, nego i svjetska i naša javnost, mogu posvjedočiti ove dvije činjenice: Nedavno je zatraženo od nas da za veliki Überwegov kompendij povijesti evropske filozofske misli dademo svoj prikaz. Takav još za to izdanje nije priređen, pa nas opet zasada neće biti u tome svjet-skom djelu.

Kad smo nedavno izdali uz latinski original i prijevod kapitalnog djela našega Rugjera Boškovića »Teorija prirodne filozofije«, onda je, mada za naše prilike skupo djelo, u tri mjeseca bilo rasprodano. Jasan je dokaz da je zanimanje našeg naroda za našu filozofsku baštinu veoma snažno, da je našem čovjeku postao jasan Markovićeve citat iz Milla »da samo onaj narod, koji si je stekao domovinu misli, prisvojio si je čvrsto i svoju tvarnu domovinu«. A to će reći da narodi bez svjesne kulturne prošlosti, nemaju ni svoje osebnosti, a po tom niti svoje prave domovine. Oni ostaju tek privjesci stranih kultura. A naša je prošlost zasada uz državničko-političku povijest osvjetljena tek na nekim kulturnim područjima (npr. književnosti, povijest umjetnosti i dr.). Filozofijska nam je prošlost tek u isječcima i to vrlo oskudno poznata.

A sada još jedan citat iz Markovićeve studije. Zapravo bilješka uz raspravu: »Da se odazovemo želji, koju su mi pisma s više strana izrazila, i prema sursi istaknutoj u samom govoru, priobćujem koliko zasada mogu bibliografičnih bilježaka glede djela naših starih pisaca filozofijske struke, neka bi se te bilješke što prije popunile priobćujem također, da je donjekar na povodu ovoga govora Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti zaključila, da će započeti izdavanje posebnoga sbornika, u kojem će se glavne filozofijske radnje naših starih pisaca priobćavati u hrvatskom prievodu (bar u izvadcih) uz životopise i ocjene.«

Taj svoj zaključak Jugoslavenska akademija nije nikada izvršila, pa na žalost moramo ustvrditi činjenicu da je posljednje njeno predavanje o hrvatskom latinisti (Dragišiću) održano prije više od pola stoljeća (1922).

No, Institut za filozofiju Sveučilišta, postavivši u svoj program rada mnogobrojne zadatke, po već dosada objavljenim djelima, a evo sada i ovim »Prilozima«, treba da obavi zadaću, koja u našoj kulturi kao veliki nedostatak mora biti ispunjena. Ovi »Prilozi za istraživanje hrvatske filozofske baštine« predstavljaju ostvarenje Markovićeve »Zbornika«, a planirana i već u mnogome, zahvaljujući ovome Institutu, za tisak priredena izdanja hrvatskih latinista u hrvatskom prijevodu ostvaruju ono što nam je Jugoslavenska akademija obećala prije gotovo jednog stoljeća.

Bude li materijalna osnovica za ostvarenje tih planova u našoj zajednici osigurana, Institut za filozofiju svojim će pripremljenim radovima to pokušati ostvariti.

*

Ovaj će filozofijski polugodišnjak u svojim budućim brojevima donositi uz nove originalne prikaze neistraženih misli naših filozofskih predaka, kojih se rad proteže kroz više od pola milenija, i po koju već štampanu raspravu, kao npr. upravo spomenuti rektorski govor Franje Markovića. Polugodišnjak imade, dakle, posve povijesnu zadaću te suvremene teme današnje filozofije neće u njega ulaziti. One treba da budu tiskane u časopisu suvremenih filozofskih dijaloga. U ovom povijesnom časopisu, uz isključivo filozofske teme, bit će štampane i granične teme filozofije i prirodnih znanosti, filozofije i književnosti i dr., no samo ukoliko u njima prevladava filozofska misao i njeno značenje za koje drugo područje znanosti ili umjetnosti. »Prilozi« će — kako rekosmo — ostvarivati svoj zamišljeni lik i biti opravdanje svoga izlaženja budu li popunjavali onu golemu prazninu koja se pokazuje kad usporedimo područje naše povijesti književnosti ili naše povijesti umjetnosti, koja su više od jednog stoljeća kontinuirano predmet svestranih znanstvenih istraživanja. Povijesno filozofska istraživanja naše značajne baštine na ovom integralnom dijelu kulturnog života ostala su do danas gotovo posve zanemarena, pa neka to bude početak u ostvarivanju te velike zadaće koju su mnogi narodi i s mnogo manjim imanjem već odavna ostvarili i tako su u svijetu sebe sa svojim prilogom predstavili. Mi pred tom neostvarenom zadaćom tek stojimo! Ovi prilozi neka budu uvod u to značajno i neistraženo područje našega kulturnog življenja.

Urednik Vladimir Filipović

Zusammenfassung

BEITRÄGE ZUR FORSCHUNG ÜBER DAS KROATISCHE PHILOSOPHISCHE ERBE

AUFGABEN DIESER HALBJAHRESSCHRIFT

Diese geschichtsphilosophische Halbjahresschrift hat die Aufgabe, in Forschungsbeiträgen Material für eine systematische Darstellung des philosophischen Denkens der Kroaten zu sammeln. Dieses Forschungsgebiet blieb bisher unerforscht, und so fanden wir zu keinem bedeutenden Lehrbuch des europäischen Denkens Zugang, obwohl unsere Vorfahren seit dem 15. Jahrhundert schöpferisch an vielen europäischen Dialogen teilhatten.

Oft fanden die latinisierten Namen unserer Denker Eingang in Darstellungen der europäischen Philosophie, so wußte man dann auch nicht, daß es sich dabei um Söhne des kroatischen Volkes handelte. Nehmen wir hier nur einige Beispiele: Georgius Benignus de Salviatis, Franciscus Patritius, Georgius Raguseus, Magister Natalius, Medus Callosius, Flacius Illyricus und mehrere andere.

Viele unserer großen Denker, wie Franjo Petrić, Rugjer Bošković, Nikola, Petar und Ambrosius Gučetić waren auch Lehrer an der Sorbonne oder an italienischen Universitäten, sie wurden nicht einmal als Söhne unseres Volkes bezeichnet und genannt.

Es ist also die Aufgabe dieser Halbjahresschrift, die Arbeit und Tätigkeit und auch die Verdienste dieser Söhne des kroatischen Volkes darzustellen, ihre Beiträge in bekannten europäischen Dialogen zu bringen und so das Verständnis der Entwicklung des europäischen Denkens zu erläutern.

Diese Halbjahresschrift stellt die Vorarbeit zur Uervollständigung einer Darstellung der Philosophie der Kroaten dar.